

Pikkukultarinnan kotikonnuilla

Lintuatlasretki Venäjälle

TEKSTI JA KUVAT: WILLIAM VELMALA

Käynnissä olevan Euroopan 2. lintuatlaksen innoittamina kävimme lyhyelti kartoittamassa pesimälinnustoa muutamia satoja kilometrejä kaakkoon Suomen kaakkoisrajalta, Novgorodin Ilmajärven alueella sekä Tverin kaupungin lähistöllä. Artikkelin tarkoitus on antaa yleiskuva kyseisten seutujen linnustosta ja Venäjällä retkeilystä tämän lyhyen retken perusteella.

Pikkukultarinta oli hyvin runsas Tverin alueella. Laji viihtyi heinää ja pensaita kasvavilla entisillä pelloilla.

Venäjä on valtava maa ja siellä on kaikesta päätellen vain vähän lintuharrastajia. Jos lintuatlaksen toteuttaminen on ollut mit-tava hanke Suomessa, sen täytyy olla monin verroin työläämpi Venäjällä. Pelkästään Euroopan puoleiseen Venäjään mahtuisi pinta-alan puolesta melkein 13 Suomea. Suomalaiset ovat retkeilleet jonkin verran Venäjällä jo vuosia, niinpä nyt myös käsillä olevan Euroopan 2. lintuatlas-hankkeen (EBBA2) puitteissa muutama retkiporukka lähti sin-ne paikkaamaan aukkoja lintu-jen levinneisyystiedoissa.

Luonnontieteellisen keskusmu-seon Linnustonseurannan suurvi-siiri Aleksi Lehikoinen alkoi jo talvella 2015/2016 peräänkuulut-taa suomalaisia lintuharrastajia kesäiselle retkelle Venäjän kehnos-ti tunnettuihin lintumaastoihin. Hän saikin viisi autokuntaa innos-tumaan ajatuksesta. Ryhmistä nel-jä lähti rajan taakse Karjalan alu-eelle, mutta meidän porukkamme päätti suunnistaa muutamaksi

Seka- ja lehtimetsien äänimai-seman ilopilleri, pähkinänakkeli, oli Venäjällä yleinen.

päiväksi kaakon suuntaan, jossa mahdollisuus suomalaisittain mie-lenkiintoiselle lajistolle olisi suu-rempi. Matkaan lähti todellinen keräilyerä Team Turun entisten nuorten retkiporukasta, kirjoitta-jan lisäksi Hannu Huhtinen ja Rami Lindroos. Lyhyt, kesäinen visiittimme osui ajankohtaan 29.6.–3.7.2016.

Grusino ja Ilmajärvi

Veliki Novgorodin historiallinen kaupunki sijaitsee linnuntietä noin 300 km Vaalimaalta, Suo-men rajalta kaakkoon. Autolla matkaa kertyy hieman yli 400 km. Novgorodin tekee lintuhar-rastajalle kiinnostavaksi Ilmajärvi (Ilmen) kosteikkoineen ja vil-

Kattohaikara oli runsas ja niitä pesi yleisesti vanhojen rakennus-ten katoilla ja piippujen päällä.

jelysseutuineen. Linnusto alkoi pikku hiljaa muuttua jo ajomat-kalla, kun kattohaikaroita oli siellä täällä ja jokunen haara-haukkakin nähtiin.

Menomatalla retkeilimme en-sin järven koillispuolella Grusi-non alueella. Jo alusta alkaen lintu-harrastajalle kiinnostavaksi Ilmajärvi (Ilmen) kosteikkoineen ja vil-

sistä kuului tasaisesti kuhankeit-täjiä ja pähkinänakkeleita. Joen varren kosteikoilla lenteli musta-tiiraja ja vanha merikotkakin näyttäytyi.

Ilmapäivällä etsiydyimme monen pienen kylän (eräässä näim-me mustaleppälinnun ja turturi-kyhkymparin) ja peltotien jälkeen Bronnitsan alueelle Ilmajärven itärannalle. Järvellä ja sen lähei-sellä suurella kosteikolla näimme

pari valkosiipitiiraa, satakunta mustatiiraa, pari jalohaikaraa ja lampivikloja. Viitatieiset piiskut-tivat ja valkoselkätikat huutelivat harvakseltaan rantametsissä. Mustahaikarakin hoksattiin.

Ilaksi suuntasimme järven ete-läreunalle Starorusskiy rayonin kaupunkiin ja sieltä edelleen yötä myöten pieneen Vzvatn kylään yölaulajaretkelyn merkeissä. Sirkkalintujen, viitakertusten ja

Ladyinon lähistöllä oli pari tekojärveä, joilta löytyi mm. pesiviä mustapyrstökuireja ja muuta kosteikkolajistoa.

Ilmajärven alueen kosteikoilla näkyi mm. valkosiipitiiraja lampivikloja.

ruisräakkien tiheydet olivat mukavia. Yön aikana kuulumme muun muassa noin 20 viitasirkkalintuja, 13 luhtahuittia ja 30 viitakerttusta sekä muutamia kehrääjiä, sarvipöllöpoikueita ja sinirintoja. Viirusirkkalintu ja pikkuhaikarakin ovat alueella mahdollisia, mutta niitä ei osunut meidän kohdallemme.

Aamun valjettua, parin autossa nukutun tunnin jälkeen lähdimme katselemaan, miltä Ilmajärven eteläosat näyttävät päivänvalossa. Retkeilimme Ilmajärven rannoilla ja rantaniityillä sekä satunnaisilla vastaan tulleilla kala-altailla. Aamupäivän aikana havaintovihkoon kirjattiin mm. mustaleppälintu, ruokosirkkalintu, kirjokerttu, jalohaikaroita, valkosiipitiira, mustapyrstökuireja, pussitiaisia ja niittysuohaukka.

Pikkukultarinnan valtakuntaa

Keli oli lähes koko reissun ajan hyvin kesäinen, lämpötilan kautessa enimmillään +30 °C pa-

Volotovin altaalta lähti aamun karmanteella noin 60 jalohaikaraa.

remmalle puolelle. Iltapäivän paahtaisen ajan posotimme valtatietä M-11 kaakon suuntaan, kohti Tverin miljoonakaupunkia. Kaupunkiin on noin 750 km ajomatka Vaalimaan raja-asemalta. Illan retkeilimme Torzhokin kaupungin lähistöllä, Volgan jonkin sivujoen varrella. Mehiläishaukka ja hiirihaukka tuntuivat olevan runsaita, ja kuhankeittäjiä ja valkoselkätikkoja havaittiin tuon tuosta.

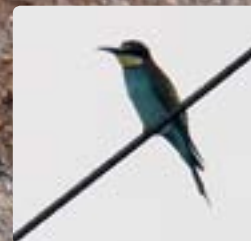
Illalla tehtiin koko retken paras löytö, kun huomasimme kahden

mehiläissyöjän päivästävänsä sähkölinjoilla. Muutaman päivän päästä takaisin tullessamme kävimme paikalla uudelleen ja onnistuimme löytämään niiden pesäkolon läheiseltä hiekkakuopalta, törmäpääskykoloniasta. Kyseessä on yksi pohjoisimmista tiedossa olevista mehiläissyöjän pesinnöistä.

Yöksi hakeuduimme paikalliseen hotelliin, josta muutaman tunnin unien jälkeen lähdimme aamuyöllä ajelemaan maaseutua edelleen etelään. Alueella on paljon entistä viljelysseutua, jo-

Retken faunistisesti mielenkiintoisin havainto oli törmäpääsky-yhdyskunnassa pesivä mehiläissyöjäpari Torzhokin lähellä.

Niittysuohaukkoja ja pikkukiljukotkia nähtiin harvakseltaan viljelysseuduilla.

ka on heinittynyt ja pusikoitunut, ja siten tarjoaa erinomaista elinympäristöä yölaulajille ja avointen tai puoliavointen maastojen linnuille. Viitasirkkalintu, viitakerttunen ja ruisräkkä olivat runsaita, ja pikkukultarintoja laskettiin aamun kuluessa yli 30. Pesintä saatiin varmistettua pariinkin atlasruutuun poikasiaan ruokkivien emojen ansiosta.

Volgalle ja takaisin

Ajoimme päivän mittaan Torzhokista Staritsaan. Matkan varrella oli viljelysalueita, joilla havaitsimme muutamia niittysuohaukkoja, pari pikkukiljukotkaa, mehiläishaukkoja ja viiriäisen. Ladyinon pikkukapungin liepeiltä löysimme pari isohkoa tekojärveä, joilta löytyi pesiviä sitruunavästäräkkejä, sinirintoja, mustatiiroja ja musta-

pyrstökuireja. Iltapäivä ajeltiin Staritsaan Volgan jokilaaksossa, parhaina havaintoina vihertikka ja mustahaikara.

Seuraavan retkipäivän atlastelimme Tverin eteläpuolella, mm. Redkinon pikkukaupungin lähistöllä olevilla kosteikoilla ja keinotekoisilla järvillä sekä Volgasta sivuavan Lama-joen laajentumaaltaalla. Mitään uutta ja ihmeellistä ei vastaan tullut, vaikka esi-

Iltapäivän kartoitusrupeama Volgan laaksossa päättyi Staraja Russan kaupunkiin.

Tverin alueella on hienoja yölaulajamaastoja.

merkiksi valkopäätiaista koitettiin etsiä kovasti. Laji esiintyy jo tällä seudulla, mutta me vedimme vesiperän. Suomen mittakaavassa pikkukivoja lajeja kuitenkin kirjattiin havikseen koko ajan, kuten kymmenittäin kuhankettäjä, runsain määrin pähkinänakkeleita ja viitataisia, joitakin valkoselkätikkoja ja nokkavarpu-

sia sekä pari haarahaukkaa. Ilta-päivällä aloitimme sitten paluun kohti Novgorodia.

Viimeinen retkiaamu aloitettiin Novgorodin itäpuolella olevilta Volotovin alueilta. Paikalla oli mukavasti lintuja, mm. kymmeniä mustatiiroja, yllättävä tundrahanhipariskunta ja jalohaikaroita jopa 60. Matka jatkui

Arkazhin alueelle, joka sijaitsee Novgorodista lounaaseen, Ilmajärven luoteis-länsikulmalla. Täällä kolusimme erinäisiä kosteikkoja ja maaseutua. Sitruunavästäräkkipoike nähtiin ja jo totuttuun tapaan mm. mustatiiroja, viitataisia, pähkinänakkeleita, pari haarahaukkaa ja niin edelleen. Aamun päätteeksi

Volkkarin maavara piti varmuuden vuoksi tarkistaa jokia ylittäessä.

suuntasimme kotia kohti ja retken lajimääräksi laskettiin 158.

Venäjällä retkeily

Päällimmäisenä jäi mieleen retkeilyn helppous ennakoasenteisiin nähden ja edullisuus. Suuria ongelmia ei ollut, vaikka kielitaidottomalta pelkkä ruoan tilaaminenkin oli usein melkoinen jännitysnäytelmä. Nelivetoauto ja 20 sentin maavara säästivät monelta harmilta, sillä vaikka isot maantiet olivat hyvässä kunnossa, sivuteiltä löytyi paikoin melkoisia yllätyksiä. Reissu kannattaa ylipäätään suunnitella hyvin etukäteen, esimerkiksi karttoja ei ole saatavilla ainakaan huoltoasemilta, kuten Suomessa.

Tullimuodollisuudet Venäjälle mennessä eivät sujuneet meiltä aivan ongelmitta, mutta virkailija taisi vain olla noussut väärällä jalalla. Alle kahdessa tunnissa rajaltakin selvitettiin. Suomeen tulo sujui sen sijaan sutjakkaasti. Viisumi maksoi 83 euroa, bensa noin 0,50 euroa/litra ja maantiekuppilassa sai illallisen muutamalla eurolla. Pienissäkin kaupoissa oli riittävät valikoimat peruselintarvikkeita, joilla muonahuolto pysyi kunnossa.

Monet Suomessa nykyisin vähentyneet viljelysmaiden lajit ovat maamme kaakkoispuolella hämmästyttävän runsaita ja joitakin Suomen mittakaavassa mukavia pikkuharvinaisuuksia sai katsella ja kuunnella mielin määrin. Lyhyestä retkestämme jäi siis kaiken kaikkiaan hyvin positiivinen vaikutelma. Ja saimmepa samalla autettua naapurimaan atlastoimistoa värittäämään muutaman tutkimusruudun.

Lisätietoa:

- Lehikoinen, A. 2016. Lintuatlasretkellä Venäjällä. – *Tringa* 43(4): 139–144.
- Rantanen, P. & Silvennoinen, R. 2002. Ilmajärvi. – *Alula* 9(1): 24–33.

Viitataisen piiskutus tuli atlasreissulla tutuksi.

Sitruunavästäräkkejä pesi rehevillä kosteikoilla yksittäisiä pareja.

EBBA2

Euroopassa on vuosina 2012–2017 käynnissä kautta aikain toinen lintuatlas-hanke – EBBA2 eli European Breeding Bird Atlas 2. Suomen osalta aineisto saadaan maamme 3. lintuatlakselta, mutta muualla Euroopassa atlasretkeily on täydessä käynnissä.

Etenkin Euroopan itäosissa on vähän lintuharrastajia ja paljon lääniä. Niinpä Helsingin yliopiston Luonnontieteellisen keskusmuseon linnustonseuranta on ottanut asiakseen kannustaa suomalaisia atlasretkeilemään ulkomailta, erityisesti Venäjällä, jotta atlakselta saataisiin mahdollisimman kattava. Suomen lintuatlakselta poiketen Euroatlaksessa atlasruudun koko on 50 x 50 km, mutta tästä huolimatta tekemistä riittää – alue on valtava.

Ensi kesänä ehti vielä osallistua! Lisää tietoa EBBA2:sta ja Venäjän lintuatlakselta löydät keskusmuseon kotisivuilta.

<https://www.luomus.fi/fi/linnustonseuranta>